

1972 AUG 4

Budapest, a Ferencvárosban a Thaly Kálmán utcából nyílik a Gát utca. Az utcának mindjárt az elején a 3. számú ház falát egy szép márványtábla díszíti ezzel a felirattal:

E HÁZBAN SZÜLETETT
1905. április 11-én
JÓZSEF ATTILA
a magyar proletariátus
nagy költője.

A felirat fölött a költő szép domborművű portréja, a jobb sarokban balra K F 63 jelzéssel.

Amint belépünk az egyemeletes házba, a kapu aljában egy fekete szám hirdeti, hogy ezt a házat 1891-ben építették. Maga az épület valójában ikerház a Gát utca 5. számú házzal, melynek elválasztó falát sok-sok évvel ez előtt lebontották. Az udvar tele virággal: hortenzia, margaréta, paprikavirág. S ezzel a tobzódó virágerdővel az egyik földszinti udvari lakás ajtaja mellett egy újabb fehér márványtábla van a falba illesztve, a következő felirattal:

ITT SZÜLETETT
JÓZSEF ATTILA
1905. április 11.
„...Hejh Burzsoá!
Hejh Proletár!
En, József Attila, itt vagyok!”

A ház, ahol a költő született

A József Attila-emlékszoba első és jelenlegi gondozója egy nagyon lelkes és nagyon rajongó idősebb asszony, özv. Zsiros Jánosné ny. műhelyvezető. A ház legrégebbi lakója, s a IX. kerületi tanács végrehajtó bizottságától ő kapott megbízást, hogy mint az emlékszoba gondnoknője a kiállított tárgyakat rendben tartsa. Ő ezen túlmenően minden látogatás alkalmával külön kis előadást ismerteti a nagy költő életrajzát, s a vele kapcsolatos eseményeket. Ebből a rendkívül érdekes kis múzeumból — sajnos — a magyar vidék szinte nem is tud semmit. A fővárosból is: első sorban a lelkes fiatalok kerekül fel József Attila szülőhelyét.

Beszélgettünk özv. Zsiros Jánosnéval a Ferencvárosnak erről a rendkívül fontos irodalomtörténeti emlékérről.

— Valójában mi, itteni lakosok a negyvenes évek elején még nem is tudtuk, hogy József Attila ebben a lakásban született, — mondotta az emlékszoba gondnoknője. —

1945 nyarán egy nap nagy tömeg fordult be a Gát utcába. Főleg fiatalok voltak. Egy igen szép nő József Attila-verseket szavalt. Mint kiderült, az a nő József Jolán, a költő legidősebb nővére volt, aki egyben legkitűnőbb életrajzírója is. Ekkor még a lakást szegény emberek lakták, akiket abban a zürzavaros időben nem tudtak más lakásban elhelyezni. De a tanács végrehajtó bizottsága nem mondott le arról a tervről, hogy itt a József-család egykori lakásában múzeumot létesítsen. Ebből a munkából a költő másik nővére, József Etel és dr. Fehér Erzsébet múzeológus tevékenyen kivették a részüket. Sajnos, a régi bútorok már nem voltak meg, a szakadatlan költözködés közben részben tönkrementek, részben eladták. Annak idején József Áron, aki több országot bejárt, a katonáskodás után a fővárosban a Gát utcában telepedett le. Innen járt a szomszédban — a Thaly Kálmán utcában — lévő Hutter és Lóczy angol szappangyárba.

— A József-család az én emlékezetem szerint 8 ízben változtatott lakást a Gát utcában, ebben a kerületben pedig állítólag 15-ször cseréltek lakóhelyet. Amint a fényképek is mutatják, a költő édesanyja, Pócze Borbála szép leány volt, de József Áron is dallás, jó kiállású ember lehetett. 1908-ban költöztek el a Gát utca 3-ból, s megkezdődött a család vándorlása. A Gát utca 24. számú házban laktak Józsefék, amikor 1908 nyarán az apa eltűnt hazulról. Az elhagyott asszony magára maradt két lányával és kisfiával. Az a legenda, amit időközben József Áron eltűnése körül szőttek, azóta szétfoszlott. Erről senki nem beszél szívesen.

— De hadd említsek meg egy keveset ennélfölött, amely nemrégiben, július 8-án történt. Már jóval elmúlt délután 6 óra. Az emlékszobát lezártam. Egyszer csak több tagból álló társaság jött be az udvarba. Egy kedves fiatalember, aki igen törten beszélt a magyar nyelvet, elmondta, hogy a napokban jött át Nagyváradról Debrecenbe rokon látogatásra. Itt tudta meg, hogy megvan az a szoba, ahol József Attila született. Ő lelkes rajongója a költőnek, akinek verseit magyar és román nyelven is ismeri. Arra kért, hogy mutassam meg neki az emlékszobát. Természetesen azonnal teljesítettem a kérését. A kis mú-

zeum vendégekönvébe mindjárt bele is írta a nevét: Keresztes Jenő Nagyvárad. Megjegyzem nemcsak az európai országokból, de a tengerentúlról is kapok látogatókat.

A továbbiakban nekünk is kinyitotta Zsirosné a József Attila-emlékszobát. A falakon fotókópiák, fényképek a nagy költő életéből. Ott van annak az első elemi iskolai bizonyítványnak a fotókópiája, melyet az ösödi iskolában kapott a nevelő szülőkhöz kiadott kisfiú. Ez a bizonyítvány bizony igen győze. De van egy másik bizonyítvány is, amelyet József Attila az 1916—17. iskolai év végén kapott az egyik budapesti polgári fiúiskolában. Eszerint csaknem minden tantárgyból jeles, szorgalma dicséretes. Egyébként ebben a tanévben egész tandíjmentes volt.

Talán a legmeghatóbb dokumentum egy bankbetétkönyv belső lapjának fotókópiája volt, — 1916-ból. Az akkor 11 éves József Attila előbb 4, majd utána 2, 3, 1, 2 koronát rakott be a bankba a csomagcipelésekből és hírlap-árusításokból kapott összegekből. Ez a 12 korona volt egy 11 éves kisfiúnak anyagi bázisa, egész vagyona. Joggal írhatta utolsó versében: „Mióta éltem forgószelemben próbáltam állni helyemen. Nagy nevetség, hogy nem vétettem többet, mint vétettek velem.”

Hisszük, hogy ezek után a jövőben még többen, még lelkesebben fognak elzarándokolni a Gát utca 3. szám alatti József Attila-emlékmúzeumba.